

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови обласної
державної адміністрації, начальника
обласної військової адміністрації

27.12.2024 № 1163

СТРАТЕГІЯ
розвитку системи протитуберкульозної медичної допомоги
населенню у Запорізькій області на 2024-2026 роки

1. Опис проблем, які обумовили прийняття Стратегії і
нормативно-правових актів, що діють у відповідній сфері

Епідеміологічна ситуація з туберкульозу в Запорізькій області потребує уваги, оскільки поширення туберкульозу становить загрозу для суспільства і є однією з причин втрати працездатності, здоров'я, причиною інвалідності та смертності населення.

Виконання плану заходів щодо реалізації Державної стратегії розвитку системи протитуберкульозної медичної допомоги населенню на 2020-2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.11.2020 № 1463 зумовило реорганізацію регіональних протитуберкульозних закладів, а саме:

оптимізовано систему лабораторної діагностики туберкульозу;

забезпечено людино-орієнтований підхід під час організації лікування туберкульозу в амбулаторних умовах;

удосконалено нормативно-правову базу у частині забезпечення профілактики, діагностики та лікування туберкульозу в амбулаторних умовах.

Серед індикаторів якості медичної допомоги, де не досягнуто цільових показників в Запорізькій області, як і в Україні в цілому, є рівень бактеріологічного підтвердження нових випадків туберкульозу та його рецидивів – 62,0 %; успішність лікування людей, які хворіють на чутливий туберкульоз – 74,0 % та лікарсько-стійкий туберкульоз – 69,2 %.

В умовах поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України спостерігається низький рівень виявлення випадків туберкульозу в Запорізькій області – 35,5 на 100 тис. населення (Україна – 48,4).

Досягненням в області є низький рівень смертності від туберкульозу – 2,3 на 100 тис. населення (індикатор – менше 5,0).

За національною оцінкою обраних п'яти ключових індикаторів у період з 2018 по 2022 роки досягнення стратегічних цілей відповідно до концепції Глобальних цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй стосовно подолання туберкульозу до 2030 року та досягнення цільових індикаторів ліквідації туберкульозу до 2035 року, визначених стратегією Всесвітньої

організації охорони здоров'я “Покласти край туберкульозу” (“The End TB”), у Запорізькій області відмічається досягнення показників, кращих за національні:

діагностика та лікування лікарсько-стійкого туберкульозу – 70,4 % (Україна – 54,8 %).

На рівні національного (78,7 %):

показники профілактичної терапії для дітей віком до 5 років;

цілі діагностики та лікування туберкульозу.

Нижчим за національний (34,4 %) залишається показник профілактичної терапії серед людей, які живуть з ВІЛ – 23,7 %.

Цей аналіз визначає ситуацію по області в цілому і виявляє слабкі місця, де необхідно сконцентрувати зусилля.

Стратегія визначає основний напрям подальшого розвитку системи протитуберкульозної медичної допомоги населенню до 2026 року та розроблена з урахуванням Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та рекомендацій Політичної декларації Наради високого рівня Генеральної асамблеї ООН з питань боротьби з туберкульозом (2023 рік).

Реалізація цієї Стратегії є необхідною умовою для забезпечення збереження здоров'я населення України, що є пріоритетним напрямом державної політики, забезпечує її потенціал і розвиток.

Стратегія розроблена для забезпечення виконання законів України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про подолання туберкульозу в Україні», «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про систему громадського здоров'я», постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 року № 174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я» (Офіційний вісник України, 2023 р., № 27, ст. 1515), інших нормативно-правових актів.

2. Аналіз поточного стану справ, тенденції та обґрунтування щодо необхідності розв'язання виявлених проблем

Україна включена до переліку країн високого пріоритету ВООЗ, як країна з високими показниками захворюваності на туберкульоз, збудник якого має множинну лікарську стійкість до основних антимікобактеріальних препаратів.

На цей час впроваджуються нові методи діагностики та лікування з використанням пероральних препаратів при лікарсько-стійких формах туберкульозу, а також інноваційні підходи до надання послуг у сфері громадського здоров'я.

Військова агресія Російської Федерації проти України, численні соціально-економічні, а також медичні фактори, включаючи ВІЛ, цукровий діабет та інші неінфекційні хвороби, вживання тютюну, алкоголю та наркотиків, психічні розлади, бідність, безробіття, перебування у місцях позбавлення волі, міграцію та

інші фактори, що підвищують ризик інфікування туберкульозом та вразливість людей до туберкульозу, уповільнюють темпи подолання туберкульозу.

З огляду на зазначене, ключовими проблемами, які потребують розв'язання, є: неспроможність та незалучення територіальних громад до вирішення питань подолання туберкульозу на місцевому рівні;

неналежний рівень надання первинної медичної допомоги людям із груп підвищеного ризику та ключових груп захворювання на туберкульоз і людям, які хворіють на туберкульоз, що зумовлено недостатністю впровадження дієвих профілактичних програм на рівні первинної медичної допомоги, обмеженою здатністю контролювати фактори ризику розвитку туберкульозу, недостатністю впровадження технологій раннього виявлення та лікування туберкульозу, неналежним використанням мультидисциплінарного підходу на рівні первинної медичної допомоги та низьким рівнем фінансової мотивації медичних працівників до надання медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз, в амбулаторних умовах;

наявність закладів охорони здоров'я, підпорядкованих органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, диспропорції у фінансуванні медичних послуг різних надавачів та порушення принципу справедливості під час отримання медичних послуг;

недостатня міжгалузева координація дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо здійснення протитуберкульозних заходів;

потреба у розвитку інформаційно-комунікаційних систем для профілактики, діагностики та лікування туберкульозу;

недостатній рівень здійснення заходів впливу на соціальні детермінанти здоров'я та управління поведінковими факторами ризику;

недостатній рівень здійснення заходів з подолання стигматизації щодо туберкульозу або людей, які хворіють на туберкульоз, шляхом формування толерантного ставлення, зниження рівня дискримінації людей, які хворіють на туберкульоз.

3. Стратегічні цілі та показники їх досягнення

Метою реалізації цієї Стратегії є подальший розвиток системи протитуберкульозної медичної допомоги населенню Запорізької області шляхом трансформації системи охорони здоров'я, що забезпечить попередження розвитку туберкульозу та надання якісної медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз.

Реалізація цієї Стратегії передбачається шляхом досягнення стратегічних цілей і комплексного виконання передбачених завдань.

Стратегічними цілями є:

забезпечення надання інтегрованої та орієнтованої на потреби людей протитуберкульозної медичної допомоги;

реалізація ефективної політики та забезпечення багатогалузевого та багатосекторального підходу до подолання туберкульозу;

активізація досліджень та інновацій;

впровадження інфекційного контролю за туберкульозом на усіх рівнях надання медичної допомоги.

Показниками досягнення цілей цієї Стратегії є:

доступність та безперервність надання якісної медичної допомоги в територіальних громадах, досягнення економічної ефективності, поліпшення якості та підвищення рівня задоволеності пацієнтів та лікарів;

забезпечення багатогалузевого та багатосекторального підходу до подолання туберкульозу з наданням переваги участі територіальних громад у подоланні туберкульозу та прийняттям рішення за результатами моніторингу та оцінки здійснення заходів з протидії поширенню туберкульозу на національному, регіональному та місцевому рівнях;

швидке впровадження інноваційних технологій у сфері подолання туберкульозу та забезпечення максимального впливу та активізації інновацій з практичним застосуванням результатів, що сприятиме подоланню туберкульозу;

попередження захворювання на туберкульоз, як серед відвідувачів закладів охорони здоров'я, так і серед медичних працівників.

Досягнення цілей цієї Стратегії здійснюється поетапно за такими кількісними показниками:

Найменування	2024	2025	2026
1	2	3	4
Частка людей, які хворіють на туберкульоз та отримують медичні послуги в амбулаторних умовах під час надання первинної медичної допомоги, відсотків	30	40	50
Кількість лабораторій мікробіологічного профілю з діагностики туберкульозу у спеціалізованих закладах охорони здоров'я, які акредитовані щодо відповідності вимогам ДСТУ EN ISO 15189:2022 «Медичні лабораторії. Вимоги до якості та компетентності», одиниць	-	1	1
Кількість територіальних громад, що приєдналися до громадських ініціатив щодо подолання туберкульозу, одиниць	4	8	15
Кількість розроблених планів інформаційних заходів щодо подолання туберкульозу на регіональному рівні, одиниць	1	1	1
Кількість громад, де функціонує ефективна система моніторингу та оцінки здійснення заходів з подолання туберкульозу, одиниць	4	8	15

1	2	3	4
Наявність спеціалізованих закладів охорони здоров'я, в яких надається медична допомога особам, які хворіють на туберкульоз, та у яких створено умови для забезпечення дотримання вимог Стандарту інфекційного контролю для закладів охорони здоров'я, що надають допомогу хворим на туберкульоз, затвердженого наказом МОЗ України від 01 лютого 2019 року № 287, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 квітня 2019 року за № 408/33379, так/ні	так	так	так

4. Завдання, спрямовані на досягнення поставлених цілей

Завданнями, спрямованими на досягнення поставлених цілей, є:

перехід на інтегровану та людино-орієнтовану модель надання послуг у сфері громадського здоров'я з подолання туберкульозу шляхом визначення функцій і механізмів взаємодії різних учасників системи охорони здоров'я (надавачів первинної медичної допомоги, регіонального фтизіопульмонологічного центру, центру контролю та профілактики хвороб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування);

забезпечення мультидисциплінарного підходу з подолання туберкульозу з посиленням ролі надавачів первинної медичної допомоги під час надання послуг у сфері громадського здоров'я;

забезпечення активної участі громадського суспільства у наданні послуг у сфері громадського здоров'я з подолання туберкульозу, які спрямовані на забезпечення лікування та профілактики туберкульозу, догляду, підтримки та соціального захисту людей, які хворіють на туберкульоз, людей з латентною туберкульозною інфекцією, а також членів їх сімей;

забезпечення доступу до спеціалізованої медичної допомоги, зокрема для лікування усіх форм туберкульозу та супутніх хвороб, у закладах охорони здоров'я різного профілю людей, які хворіють на туберкульоз, та людей з латентною туберкульозною інфекцією;

забезпечення надання якісних послуг у сфері громадського здоров'я з подолання туберкульозу людям, які живуть з ВІЛ, та людям, які перебували в контакті з людьми, які хворіють на туберкульоз (як дітям, так і дорослим), відповідно до галузевих стандартів медичної допомоги при туберкульозі;

створення системи епідеміологічного нагляду за латентною туберкульозною інфекцією;

забезпечення багатогалузевого та багатосекторального підходу до подолання туберкульозу;

використання організаційного та фінансового потенціалу територіальних громад у здійсненні заходів з подолання туберкульозу;

удосконалення системи моніторингу та оцінки результатів здійснення заходів з подолання туберкульозу на регіональному та місцевому рівнях;

забезпечення використання електронної системи охорони здоров'я на всіх етапах надання медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз, шляхом впровадження необхідних електронних інструментів;

забезпечення дотримання закладами охорони здоров'я вимог щодо здійснення інфекційного контролю за туберкульозом.

5. Етапи реалізації Стратегії, очікувані результати та орієнтовний обсяг необхідних фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів

Реалізація цієї Стратегії здійснюється двома етапами, що передбачають досягнення таких результатів:

на першому етапі (2024 і 2025 роки):

забезпечення багатогалузевого та багатосекторального підходу до подолання туберкульозу;

забезпечення належного рівня надання первинної медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз;

забезпечення участі територіальних громад у здійсненні заходів з подолання туберкульозу;

використання інноваційних підходів для швидкої діагностики та ефективного лікування туберкульозу;

на другому етапі (2026 рік):

забезпечення захисту населення від зараження туберкульозом шляхом раннього виявлення та надання своєчасної медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз, діагностики та лікування латентної туберкульозної інфекції, реабілітації та надання паліативної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз;

забезпечення здійснення надавачами медичної допомоги інфекційного контролю за туберкульозом.

Реалізація цієї Стратегії здійснюється протягом 2024-2026 років за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів у межах бюджетних призначень, що передбачаються на відповідний рік, інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема фінансових ресурсів, які надаються в рамках міжнародної технічної допомоги (у разі її залучення).

Обсяг матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації цієї Стратегії, визначається щороку в межах коштів державного та місцевих бюджетів, затверджених на відповідний рік, та інших джерел, не заборонених законодавством.

6. Моніторинг та оцінка результатів реалізації цієї Стратегії

Суб'єктами, що забезпечують реалізацію цієї Стратегії, є регіональні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, заклади

охорони здоров'я незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, фізичні особи-підприємці, які одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, підприємства, установи та організації, які під час провадження своєї діяльності забезпечують здійснення протитуберкульозних заходів.

Організаційне забезпечення та проведення моніторингу реалізації цієї Стратегії, а також координація діяльності суб'єктів, що забезпечують її реалізацію, здійснюються Департаментом охорони здоров'я обласної державної адміністрації.

Оцінка досягнення цілей цієї Стратегії проводиться щороку Департаментом охорони здоров'я обласної державної адміністрації за результатами реалізації цієї Стратегії під час підготовки звітів про стан її реалізації. За результатами оцінки формуються пропозиції щодо подальшої реалізації державної політики з питань розвитку системи медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз.

Директор Департаменту
охорони здоров'я
обласної державної адміністрації

Вікторія КЛИМЕНКО